

2. Данилишин Б. Інтелектуальні ресурси в економічному зростанні: шляхи поліпшення їх використання / Б. Данилишин, В. Куценко // Економіка України. – 2006. – № 1. – С. 71-79.
3. Єщенко І.С. Сучасна економіка: [навч. посібник] / І.С. Єщенко, Ю.І. Палкін. – К. : Вища шк., 2005. – 327 с.
4. Колот А. М. Мотивація персоналу: [підручник] / А.М. Колот. – К. : КНЕУ, 2002. – 337 с.
5. Програми та інструменти інноваційного розвитку економіки Європейського Союзу. Українські проєкції: матеріали міжнар. конф., листопад 2006 року / редкол.: Смертенко П.С., Коломієць О.В., Кінько Т.А. та ін. – К. : ФО-П Т.А. Кінько, 2007. – 64 с.
6. Снігова О.Ю. Оцінка соціальної проблеми використання порогових значень соціальних показників / О.Ю. Снігова // Регіональна панорама. – 2004. – № 4-5. – С. 42-46.
7. Управління трудовим потенціалом: [навч. посіб.] / Васильченко В. С., Гриненко А. М., Грішнова О. А., Керб Л. П. – К. : КНЕУ, 2005. – 403 с.
8. Яценко В.М. Інвестування у людський капітал в умовах трансформаційної економіки: регіональний аспект / В.М. Яценко, О.П. Кошулько // Фінанси України. – 2007. – № 5. – С. 48-54.

УДК 338.432:631.95

Власенко І.Г.,
доцент кафедри готельно-ресторанної справи
Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

СТАН СВІТОВОГО РИНКУ МОЛОКА І МОЛОЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО ФОРМУВАННЯ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Одним із важливих елементів продовольчої безпеки країни є ринок молока і молочної продукції, який являє собою систему товарно-грошових відносин між економічно відособленими виробниками продовольчої сировини, переробниками і споживачами, що охоплює весь суспільний відтворювальний процес, включаючи виробництво, розподіл, обмін і споживання з метою щоденного забезпечення найважливішими продуктами харчування та одержання (очікуваного) доходу всіма операторами ринку. Основне завдання функціонування продовольчого ринку – забезпечення продовольчої безпеки країни.

У розвинутих країнах світу продовольча безпека розглядається як важлива умова соціальної і політичної стабільності всередині країни та економічної незалежності держави. Продовольча безпека гарантована при нарощуванні виробництва продуктів харчування, поліпшенні їх якості і збалансованості за поживними речовинами, забезпеченість необхідної доступності кожній людині до продовольчих ресурсів. Продовольча проблема є першочерговою, глобальною складовою загальноекономічної безпеки будь-якої країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Суттєвий внесок у дослідження питання забезпечення продовольчої безпеки як елементу економічної безпеки країни внесли такі вчені, як: П.Т. Саблук, О.Г. Білорус, В.І. Власов, Б.Й. Пасхавер та ін. [1-4]. В їхніх працях широко висвітлені питання, пов'язані з глобалізацією світової економіки, і проблеми забезпечення населення Землі продуктами харчування. Не повною мірою з'ясовано функціонування ринку молока в забезпеченні продовольчої безпеки країни. Питанням підвищення ефективності виробництва молока займалися багато вчених та фахівців, зокрема Т.А.Гуцул, М.В. Зубець, П.Т. Саблук, В.Я. Месель-Веселяк, М.К.Пархомець та інші [5-7]. Однак, зважаючи на існування проблеми і на даний час, подальші наукові дослідження у цій галузі є необхідними для України.

Постановка завдання полягає у дослідженні ринку молока як продовольчого ресурсу у світі, а також можливостей використання потенціалу агросфери України в забезпеченні молоком власного продовольчого ринку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Молоко і молокопродукти займають вагомe місце у світових ресурсах продовольчої продукції. Молоко вживає практично все населення світу, а тому його виробляють у 189 країнах, які відрізняються обсягами виробництва і темпами його нарощування. Загальний обсяг виробництва молока в світі досяг 613,4 млн. тонн у 2009 р., або збільшився проти 1990 р. на 11,5%, а в 2011 році обсяг виробництва молока в світі досяг 708,7 млн. тонн. Найбільшу частку становить коров'яче молоко – 84,1%, досить високу буйволяче – 12,4%, козяче – 2,0%, овече – 1,3%, верблюже – 0,2%. За період 1990 – 2011 рр. виробництво коров'ячого молока в світі збільшилось

з 479,2 млн. тонн до 708,7 млн. тонн, або на 47,%. Україна у 1990 р. займала досить високі позиції в світі щодо обсягів виробленого молока (5,1% світового обсягу), але вони втрачені (табл. 1).

Таблиця 1

Виробництво коров'ячого молока в світі, млн. тонн

Країна	Рік						2011 р. до 2010 р., в %
	1990	2007	2008	2009	2010	2011	
США	67,0	77,2	77,3	77,6	87,5	89,0	100,1
Індія	22,2	35,3	38,3	37,8	50,3	121,2	242
Росія	55,7	33,1	33,0	30,9	31,9	31,7	81,4
Німеччина	31,3	28,0	28,4	28,0	29,1	30,3	108,5
Франція	26,1	25,2	24,6	24,2	23,3	25,3	100,6
Бразилія	14,9	22,6	23,3	23,3	30,8	33,0	107
Китай	4,4	13,4	17,8	18,9	24,0	37,4	155,8
Нова Зеландія	7,5	14,1	14,4	14,8	16,2	18,9	117
Великобританія	15,3	14,9	15,1	14,6	14,3	14,1	97,9
Україна	24,5	14,1	13,3	13,7	11,0	11,1	100,1
Польща	15,8	12,0	11,9	12,4	12,3	12,1	98,3
Нідерланди	11,2	10,8	11,2	11,1	11,5	12,0	104
Італія	11,1	11,4	11,2	10,7	11,2	11,6	103
Австралія	6,4	11,6	10,6	10,4	10,1	9,6	95
інші країни	190,5	184,3	186,2	187,4	235	251,4	106,8
Світ	479,2	508,0	516,6	515,8	599,4	708,7	118,1

Джерело: [8; 9]

У світі відбувається чітка тенденція до суттєвого збільшення обсягів виробництва молока.

Світовим лідером із виробництва молока є Індія (121,2 млн. тонн). Друге місце належить США (89 млн. тонн), а на третьому розташувався Пакистан (35,6 млн. тонн). В цілому у світі в 2011-му році фактично було вироблено 708 млн. тонн коров'ячого та буйволячого молока. Високорозвинуті країни такі, як Франція, Німеччина, Італія та інші члени ЄС, що досягли достатнього рівня виробництва і споживання молочної продукції в останні роки, як правило, стали на шлях стабілізації виробництва, або навіть деякого скорочення обсягів. За останнє десятиріччя в країнах ЄС відбулося зменшення виробництва молока але при цьому за даними Організації з питань продовольства і сільського господарства ООН (FAO) за останнє десятиліття світові ціни на продовольчі продукти зросли майже удвічі.

Так, якщо в грудні 2009 року загальний індекс цін на продовольчі продукти становив 172,4% (на цукор 334,0%, масла і жири - 169,3, зернові -171,1, молоко - 215,6, м'ясо - 120,1%), то у грудні 2010 року він зріс до 214,7%, при цьому індекс цін на цукор становив 398,4%, масла і жири - 263,0, зернові - 237,6, молоко - 208,4%, м'ясо - 142,2%. «Фронтальне» зростання основних цінових індексів дало експертам підстави говорити про загострення світової продовольчої кризи.

Україна в 2011-му році виробила 11,1 млн. тонн молока і за обсягом виробництва посіла 17-те місце у світі. Про це повідомляє сайт DairyNews, посилаючись на дані німецької дослідницької компанії IFCN [9].

Негативний вплив на зменшення обсягів виробництва молока спричинило стрімке скорочення поголів'я корів, на нашу думку основними причинами чого є незадовільний стан державного регулювання розвитку агропромислового комплексу в умовах реформування сільськогосподарських підприємств та переходу до ринкових умов господарювання, відсутність належних умов кредитування виробників продукції тваринництва. Однією із головних причин також виступає диспаритет цін на сировину для виробництва продукції (кормів та витрат по утриманню корів) та закупівельних цін покупців та держави на молоко. Подолання цієї проблеми має стати одним із пріоритетних для вирішення на рівні державного регулювання економіки.

Не менш важливим фактором прямого впливу на рівень виробництва молока виступає продуктивність корів. При цьому темпи зростання показника продуктивності корів в господарствах населення випереджають темпи її зростання в сільськогосподарських підприємствах, що свідчить про більш кращий та раціональний догляд за утриманням та годівлею поголів'я в підсобних домогосподарствах населення. Але все ж таки, показники середнього надою в Україні (4064 кг) далекі від реалій закордонних підприємств. Для прикладу, в Німеччині уже зафіксовані середньорічні надої в розмірі 6439 кг, Польщі – 4541 кг, США – 8896 кг молока на 1 корову [5].

Низька молочна продуктивність корів зумовлена передусім значним рівнем їх яловості, недоліками в організації виробництва та селекційно-племінній роботі, недостатнім рівнем годівлі, в результаті чого корми використовуються головним чином на підтримку життєдіяльності поголів'я, а не на формування молока. Важливим є не тільки виробництво продукції, а й вигідна її реалізація, а саме пошук найбільш вигідних ринків збуту продукції, що в теперішній час є важливим фактором підвищення ефективності виробництва продукції молочного скотарства. Зміни в обсягах виробництва молока накладають відбиток і на рівень його реалізації. Причиною зменшення поголів'я корів та виробництва молока є недосконалість економічного механізму розвитку галузі. Тривалий час закупівельні ціни на молочну сировину були неадекватними затратам на її виробництво і вони різко мінялися, що призвело до збитковості галузі. Різкі неодноразові зміни цін на молочну сировину не давали змогу сільськогосподарським товариствам стабільно розвивати галузь. Зниження цін призводило до зменшення поголів'я корів і відповідно виробництва молока і навіть наступне зростання цін вже не могло забезпечити необхідного приросту худоби і продукції, оскільки відбулось скорочення маточного поголів'я, на відтворення якого потрібно десятки років [6].

Одним із чинників підвищення конкурентоспроможності виробників молока в Україні є підвищення якості молока, перш за все, впроваджуючи новітні технології утримання, доїння корів та зберігання молока. Розробка комплексу науково-обґрунтованих економіко-організаційних заходів розвитку молочного скотарства в Україні мають стати пріоритетним завданням для представників влади. Відродження галузі молочного скотарства неможливе без збільшення обсягів державної підтримки підприємств-виробників молока.

Значна частка молокопродуктів у світі споживається у вигляді сиру, масла, сухого молока. В світі нараховується понад 700 видів сиру, а загальне його виробництво становить 17,8 млн. тонн. Лідером виступає ЄС, виробляючи 7,5 млн. тонн сиру в рік (42,1% об'єму всього світового виробництва), на другому місці США – 4,4 млн. тонн (24,7%). Україна на ринку цієї продукції займає незначне місце, виробляючи всього 196,2 тис. тонн, або 1,1% загального обсягу виробництва сиру в світі. До прикладу, частка українських сирів на російському ринку у 2010 р. становила трохи більше 21%. Водночас зазначимо, що трохи зменшилася частка українського сухого знежиреного молока та сухого незбираного молока у РФ. Росія є одним з найбільших ринків збуту вітчизняних молокопродуктів, а дозвіл на імпорт мають лише окремі підприємства. У 2011 р., наприклад, право відвантажувати продукцію у РФ мали Балтський молочно-консервний комбінат дитячого харчування, Баштанський сирзавод, «Гадячсир», «Дубномолоко», Золотоніський маслоробний комбінат, Канівський маслосирзавод, «Ковельмолоко», Пирятинський сирзавод, «Менський сир», Охтирський сиркомбінат, Роменський молочний комбінат, Світловодський маслосиркомбінат, Хмельницька маслосирбаза, Шосткинський міськмолкомбінат.

Загалом минулий рік відзначився зростанням експорту вітчизняної молочної продукції приблизно на 6%. Обсяг експорту сухого молока з України становив 1,6% від світового експорту сухого молока та 1,7% світового експорту сиру. Україна на світовому ринку молока та молочних продуктів займає незначне місце. Світовий ринок створює перспективи для розвитку молочної галузі України. Єдине, що потрібне для цього – конкурентоспроможність. Фахівці відзначають, що підвищити конкурентоспроможність вітчизняного молока та молочних продуктів можна комплексним підходом, у першу чергу, виробляючи і постачаючи високоякісну сировину для переробки. Для цього треба оптимізувати системи контролю безпеки продукції. Держава зі свого боку повинна забезпечити бізнес-середовище, зокрема, для залучення інвестицій. Необхідно повною мірою використовувати можливості відстоювання інтересів держави в торговельних суперечках з іншими країнами. Так вважають у Союзі молочних підприємств України. Там також відзначають, що основним фактором зростання виробництва молока має стати збільшення продуктивності тварин, а найбільші темпи виробництва молока прогнозують у країнах Азії. За передбаченнями економістів, кілька наступних відзначаться зростанням виробництва тваринного масла, передусім, в Індії. Також фахівці надалі сподіваються, що триватиме тенденція до збільшення виробництва та обсягів торгівлі знежиреним та незбираним сухим молоком. Фахівці передбачають, що у 2013 році будуть збільшуватися обсяги світового виробництва сирів, а Україна матиме змогу зміцнити свої позиції у списку найбільших його експортерів.

Висновки з даного дослідження Особливістю світового ринку молока та молочних продуктів є те, що на зовнішній ринок надходить лише невеличка частка виробленої продукції (близько 9%), що різнить його з іншими продуктовими ринками аграрної сфери. Виявлено, що сир серед широкого асортименту продуктів харчування став найбільш важливим молочним продуктом, так як в західних країнах на його виробництво використовується близько 40% молока, що постачається на переробку. Доведено, що ЄС залишається найбільшим експортером сиру, хоч обсяги експорту останніми роками майже не змінилися. У цілому тенденції виробництва молока в Україні (за період у 2001-2011 роках) свідчать, що цей вид економічної діяльності не набув нових якісних стимулів для зростання, так як за останніх 10 років виробництво молока зменшилось.

Література

1. Саблук П.Т. Экономические основы продовольственной безопасности стран мира / П.Т. Саблук // Економіка АПК. – 2008. – № 8. – С. 21-25.
2. Белорус О.Г. Экономическая система глобализма / О. Г. Белорус. – К., 2003. – 390 с.
3. Власов В.І. Тенденції та проблеми глобальних процесів у світовій продовольчій сфері / В.І. Власов // Економіка України. – 2006. – № 3 (532). – С. 75-80;
4. Пасхавер Б. Сучасний стан продовольчої безпеки / Б.Пасхавер // Економіка України. – 2006. – №4. – С. 43-50;
5. Гуцул Т.А. Ефективність та перспективи розвитку молочного скотарства в Україні / Т.А. Гуцул // Вісник Сумського національного аграрного університету. – 2011. – Вип.1. – С. 40-46.
6. Аграрний сектор України (стан і перспективи розвитку) / М.В. Присяжнюк, М.В.Зубець, П.Т.Саблук, В.Я.Месель-Веселяк. – К. : ННЦ ІАЕ, 2011. – 1008 с.
7. Пархомець М. К. Організаційно-економічні основи розвитку молокопродуктового підкомплексу в ринкових умовах : монографія / М.К. Пархомець. – Тернопіль : Економічна думка, 2005. – 345 с.
8. Статистичний щорічник України за 2011 рік // Державна служба статистики України. – К. : ТОВ «Август Трейд», 2012. – 559 с.
9. Новости молочного рынка каждый день [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.dairynews.ru/>

УДК 339.564 : [658.8 : 629.7](477)

Маркова С.В.,
к.е.н., доцент кафедри теорії та практики менеджменту
Запорізький національний університет

СУЧАСНИЙ СТАН ТА НАПРЯМКИ РОЗШИРЕННЯ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА АВІАБУДІВНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Розвиток міжнародних відносин в умовах глобалізації безпосередньо впливає на операційну діяльність сучасних підприємств. Глобалізаційні процеси та їх наслідки обумовлюють необхідність формування та розвитку експортного потенціалу як важливого чинника поширення інновацій, що є визначним для країн-учасників міжнародного поділу праці, за рахунок виробництва конкурентоспроможної продукції, реалізація якої забезпечується формуванням обґрунтованої експортної спеціалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам розвитку експортного потенціалу присвячено праці вітчизняних та іноземних дослідників: І. Должанського [1], Р. Дорнбуша, Д. Лук'яненко [2], М. Портера, М. Сейфуллаєва [3], Н. Татаренко, В. Третяка [4], С. Фішера [5], А. Філіпенка, які погоджуються, що експортний потенціал підприємства слід розглядати як сукупність його можливостей щодо здійснення експортної діяльності. Це визначення не дає можливості для ретельного аналізу експортного потенціалу та його складових з метою визначення напрямків його розширення. Тому більш точним, на нашу думку, є твердження що експортний потенціал – це сукупність природних, виробничих, науково-технічних, трудових та фінансових ресурсів підприємства, що використовуються або можуть бути використані для розвитку його зовнішньоекономічних зв'язків. Проте, чимало питань ефективного формування експортного потенціалу залишаються нерозв'язаними в сучасних умовах глобалізації, зокрема, недостатньо уваги вітчизняні дослідники приділили вивченню оцінки експортного потенціалу підприємств авіабудування за рахунок діагностики внутрішніх чинників діяльності підприємства.

Постановка завдання. Метою статті є діагностика складових експортного потенціалу підприємства авіабудівної галузі за рахунок аналізу стану та ефективного використання власних основних засобів.

Виклад основного матеріалу досліджень. Україна належить до провідних країн світу, які мають повний цикл виготовлення літаків, що включає проектування та запуск у серійне виробництво. Авіабудування – це стратегічно важлива галузь, розвиток якої наповнює бюджет країни, надає ринку праці значну кількість робочих місць та створює престижну репутацію для країни на міжнародному ринку. Одним з провідних вітчизняних підприємств ринку авіабудування – є публічне акціонерне товариство (ПАТ) «Мотор Січ», основним видом діяльності якого є авіаційна промисловість,